

Behøver vi at arbejde så meget?

Professor (em.), dr. scient.adm. Jesper Jespersen, Roskilde Universitet

E-mail: jesperj@ruc.dk

mandag den 4. december 2023

Det tog 40 år at sænke arbejdstiden 48 t. → 37 t./uge og 6 ugers ferie

1920: 48 timer, otte timer seks dage om ugen.

1938: 2 ugers ferie til lønmodtagere

* **1958: For første gang i 38 år slås der endelig hul på arbejdsugen på 48 timer.** Med en treårig overenskomstperiode nedsættes arbejdstiden med én time per år. Til 45 timer i 1960

* **1967:** Endnu engang bliver overenskomsterne ændret, således at arbejdsugen blev reduceret til 42,5 timer.

* 1971: Arbejdsugen reduceres til 41,75 timer.

* 1976: en reduceret ugentlig arbejdstid på 40 timer med virkning fra 1976.

* 1985: Schlüter-regeringens politiske indgreb nedsætter arbejdstiden med en time til 39 timer.

* 1987: Overenskomstforhandlingerne fører til en fireårig aftale, hvor Arbejdstiden nedsættes med ½ time hvert år.

* **1990: Den sidste del af nedsættelsen gennemføres, hvor den normale arbejdsuge reduceres til 37 timer. + 5 ugers ferie**

1998 vedtages den 6. ferieuge! (én ferie uge svarer ca. til $\frac{3}{4}$ times reduktion af arbejdsugen)

Hvordan er det gået med arbejdstiden: 1958-1998 & 2024?

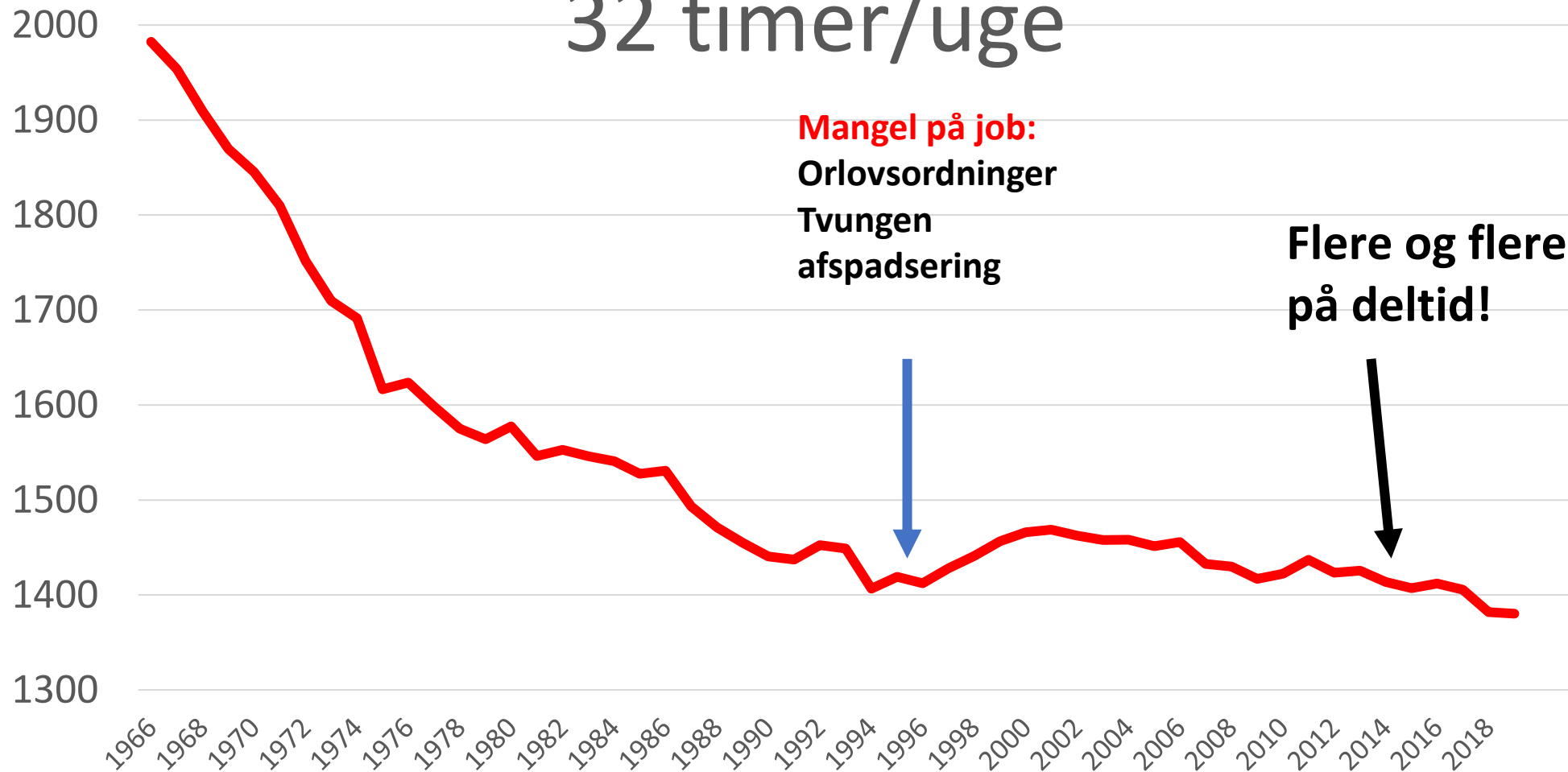
'Fuld tid' er blevet reduceret fra 2300 t/år → til 1630 t/år, det svarer til en **30 pct. reduktion igennem 40 år**

48 t./uge + 2 ugers ferie → 37 t./uge og 6 ugers ferie
det tog ca. 40 år,

Det svarer til $670 \text{ timer} / 40 \text{ år} = 17 \text{ t/år} = 17 / 2300 = 0,75 \text{ pct/år}$,
svarende til $670 / 2300 = 30 \text{ pct. reduktion}$

2024 – St. bededag bliver sløjfet som fridag! Arbejdsåret forlænges med $7\frac{1}{2} \text{ t} / 1630 \text{ t} = 0,46 \text{ pct.} = \text{ca. } 10 \text{ min. pr. arbejdsdag}$

Men gnst. arbejdstid/år pr. beskæftiget er kun 1400 t/år = 32 timer/uge

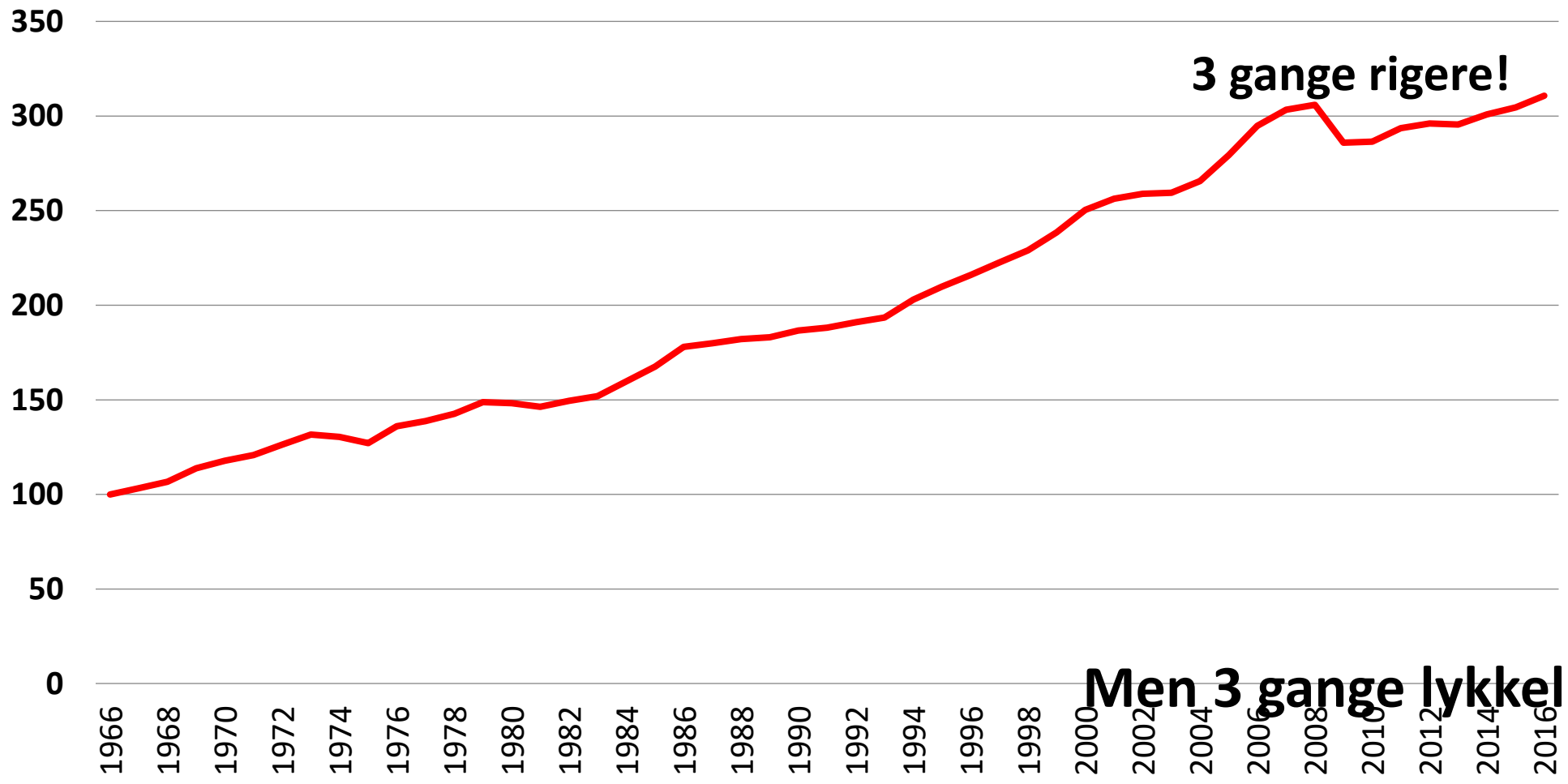

Blev 'vi' fattigere af den nedsatte/kortere arbejdstid?

1. Måles traditionelt ved udviklingen i BNP (faste priser)
2. Hvad er BNP – Bruttonationalproduktet.
3. BNP er defineret som produktion, der giver:
Pengeindkomst: løn og profit (faste priser, altså købekraft)

Når der arbejdes færre timer, kunne man tro, at produktionen (BNP) blev mindre, og at 'vi' fattigere!

Men se her: BNP (faste 1966-priser = mængder)

— BNP, i mængder

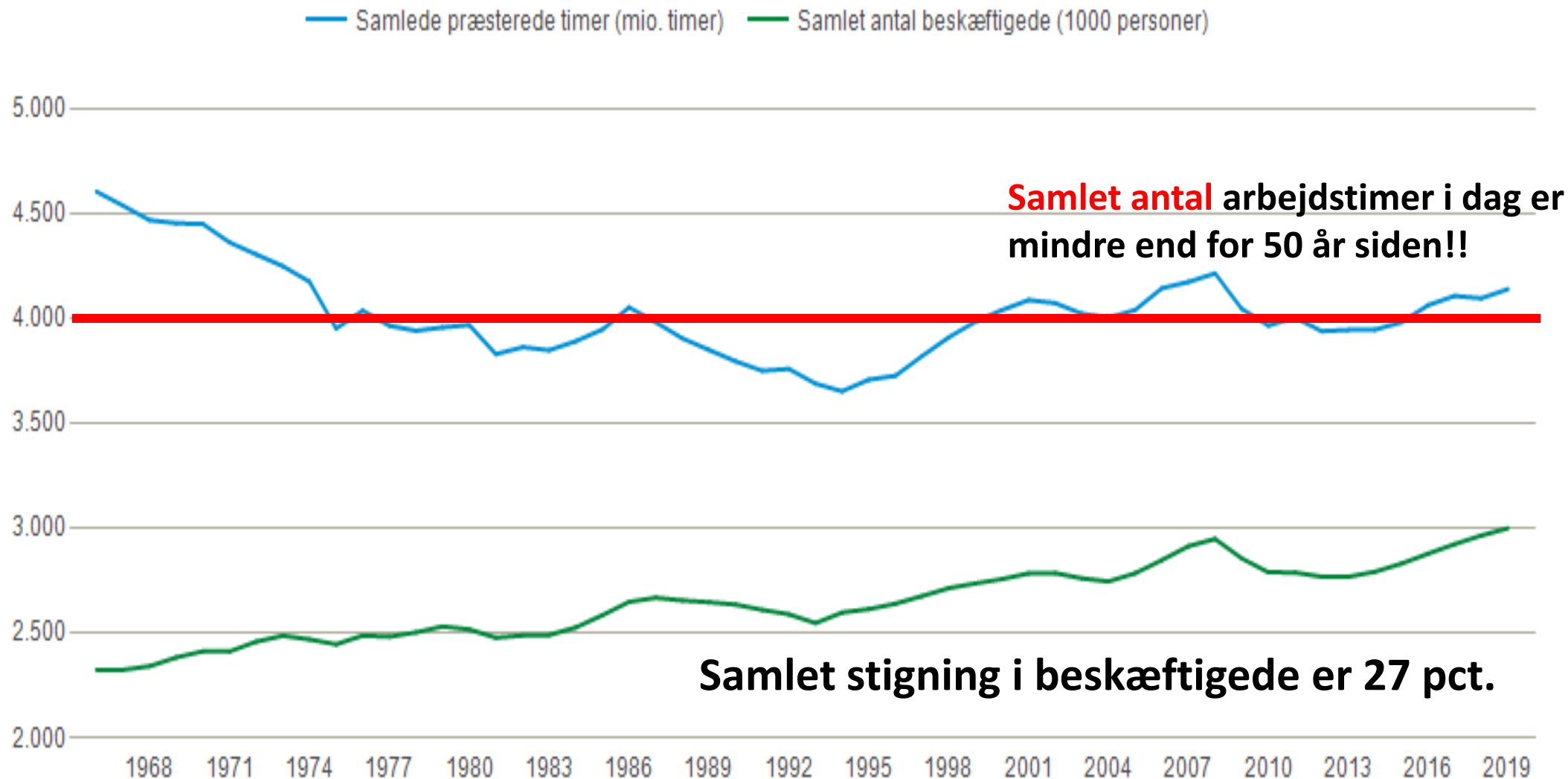
Men 3 gange lykkeligere?

3 gange rigere!

Bemærk, at det samlede antal arbejdstimer er lavere selv antallet af beskæftigede er steget! Hallo!

Forsyningsbalance, bruttonationalprodukt (BNP), økonomisk vækst, beskæftigelse mv.

Prisenhed: Løbende priser, (mia. kr.) | Transaktion:

Hvordan hænger det sammen:
færre arbejdstimer tre dobling af BNP?

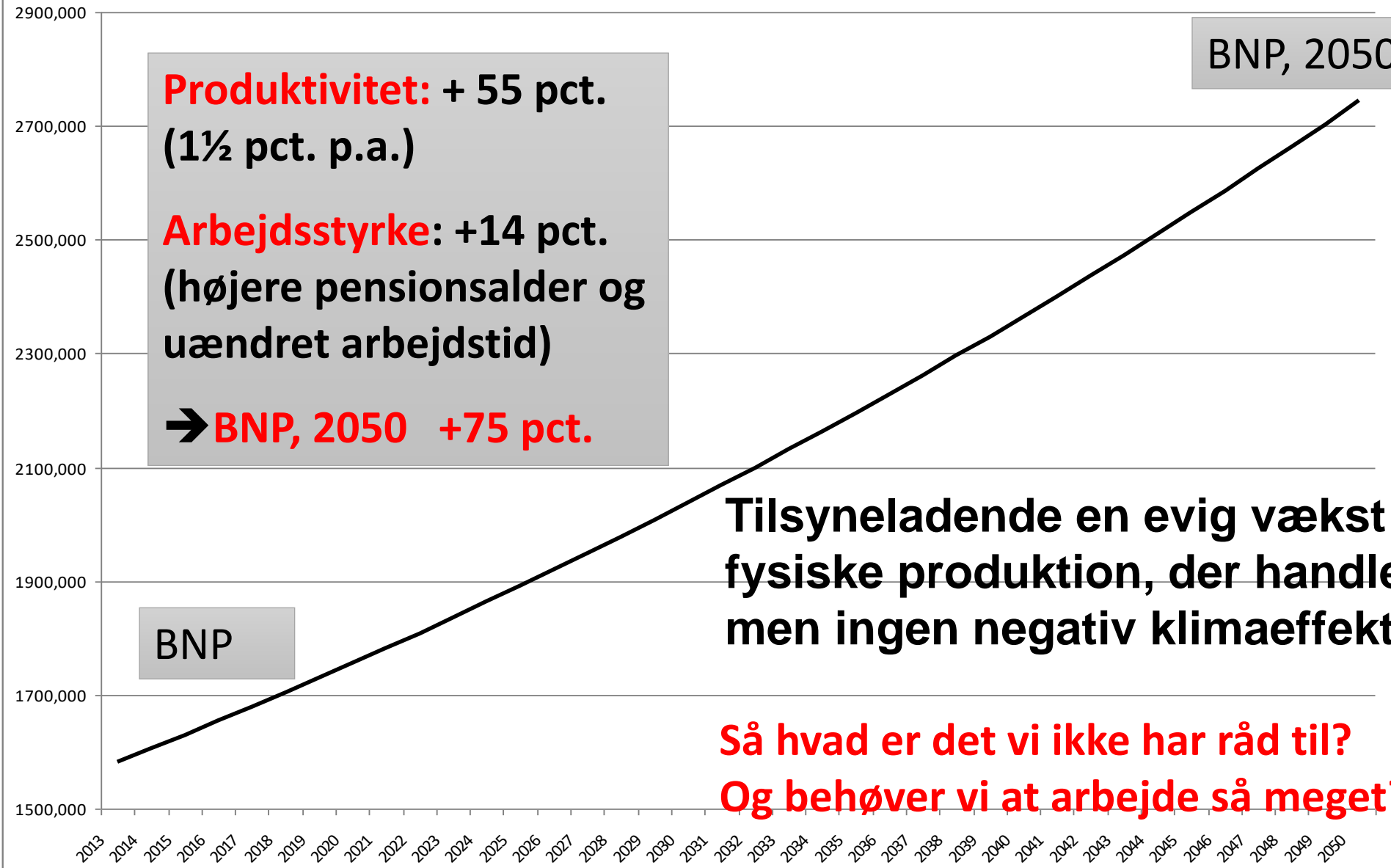
Det er på makroplan stigningen i PRODUKTIVITETEN pr. arbejdstime, der primært skaber den stigende velstand opgjort i kroner og ører!

Og hvad er så produktivitet?

En standard antagelse!

DREAM fremskrivning: BNP, 2005 priser **2013 - 2050**

Tilsyneladende en evig vækst i den fysiske produktion, der handles - men ingen negativ klimaeffekt indregnet!

Så hvad er det vi ikke har råd til?
Og behøver vi at arbejde så meget?

Lad os bare se på de kommende 5 år med Det økonomiske Råd, 'Vismændene', som guide:

1. 'Vismændene' regner med en stigning i BNP på 200 mia. kr. frem til 2022 –27
2. Ikke fordi vi arbejder mere – beregningen er gennemført før St. Bededag blev sløjftet – men fordi time-produktiviteten stiger med 1,6 pct. p.a. og beskæftigelsen (antal personer) uændret
3. Omvendt, kunne den samme produktion (BNP) gennemføres med 1,6 pct. færre arbejdstimer/ år = 22,5 time pr. beskæftigede = 3 færre arbejdsdage = 3 ekstra fridage!
4. Forlæng regnestykke med 5 år – hallo! 😊

Et kik ud i fremtiden – Udbudspotentiale → 2025! ifølge ‘vismændene’

**Tabel 1, Stigning i Bruttonationalprodukt mv.
Ved uændret økonomisk politik**

Note: Beregnet på baggrund af tabel A,
Dokumentationsmateriale, DØR-rapporten, vismændene
Efteråret 2018

Hvorfor skal det off. Forbrug kun
vokse med 22 mia. kr.? = 1/10 af
væksten i BNP!

Stigning frem til 2025,	mia.kr.
Privat forbrug	133
Offentligt forbrug	22
Offentlige investeringer	5
Private investeringer	5
Nettoeksport	35
Bruttonationalprodukt	200

Behøver det private forbrug VOKSE med 133 mia. kr. – ca. 10 pct. ?
Den årlige produktivitetsstigning på 1½ pct. svarer til ca. 3
arbejdsdage mindre om året!

Et stort flertal beskæftigede ønsker nedsat
arbejdstid!

ønsket om at **arbejde mindre** end man faktisk gør, gælder
for **46-47 pct.** af alle beskæftigede

Mens ønsket om at **arbejde mere** end den normale
arbejdstid gælder for **ca. 10 pct.**,

og bemærk at af disse 10 pct., der altså ønsker at **arbejde
flere timer** end deres faktiske arbejdstid, arbejder, i
realiteten, hele 91 pct. af mændene og 95 pct. af
kvinderne færre timer end den normale arbejdstid” – **de
er altså ikke på fuld tid!**

Heri er der for så vidt ikke noget nyt!

1. 'Hver anden lønmodtager vil gerne arbejde mindre – også selvom det koster på lønnen', **Cevea 2023**

Kilde: <https://cevea.dk/analyse/hver-anden-loenmodtager-vil-gerne-arbejde-mindre/>

2. Rockwool Fondens Forskningsenhed, 2014 : Arbejdstid: Hvorfor er der forskel på **faktisk og normal arbejdstid?**: ønsket om at **arbejde mindre** end man faktisk gør, gælder for **46-47 pct.** af alle beskæftigede
[Arbejdsrapport-34-Arbejdstid.pdf \(rockwoolfonden.dk\)](#)

3. Det økonomiske Råd, 'vismændene': Nedsættelse af arbejdstiden I et samfundsøkonomisk Perspektiv', Dansk Økonomi, **maj 1982**

30 timers arbejdsuge!?

Det betyder en reduktion af arbejdstiden på $(1-7t/37t) = 19$ pct.

men over hvor lang en periode?

Lad sige ½ time hvert andet år → 28 år frem til år 2050

Vil det bringe dansk økonomi i knæ?

Vi erindrer DREAM-fremskrivningen:

Produktivitet: + 55 pct.
(1½ pct. p.a.)

Arbejdsstyrke: +14 pct.
(højere pensionsalder og
uændret arbejdstid)

→ **BNP, 2050 +75 pct.**

En mekanisk beregning vil tilsige, at BNP så 'kun' vokser med 50 pct.!

Altså kun vil vokse fra 2.500 mia. kr. til 3.5000 mia.kr., altså med ca. 1000 mia. kr.

Det kræver politisk styring af stigningen i produktivitet

Benyttes helt traditionel, neoklassisk, samfundsøkonomisk teori,
Så vil der i perioden frem mod 2050 altså være råd til på årsbasis,
f.eks.:

1. Stigende privat forbrug (sic!) – 300 mia. kr.
2. Stigende offentlig velfærd – 300 mia.kr.
3. Investering i bæredygtig udvikling – 400 mia. kr.

Og

4. Nedsat gnst. Arbejdstid 37 t → 30 t med langsom stigning i realløn,
gerne med en social profil

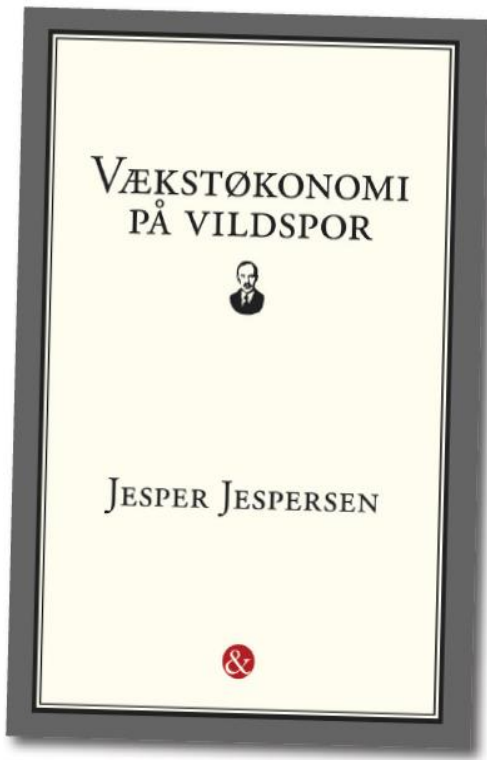
Det politiske instrument kunne/burde være en målrettet CO2e-afgift,
der så ville bortfalde i 2050!

Hvilket afspejler befolkningens ønsker!

- win, win, win 😊

Læs mere: samfundsøkonomi er ikke en eksakt videnskab; men.....

Jesper Jespersen:
**Vækstøkonomi
på vildspor,**
212 sider – 14 essays
Jensen&Dalgaard
250,- kr.

Jesper Jespersen
**Kriseøkonomi
og klimagæld**

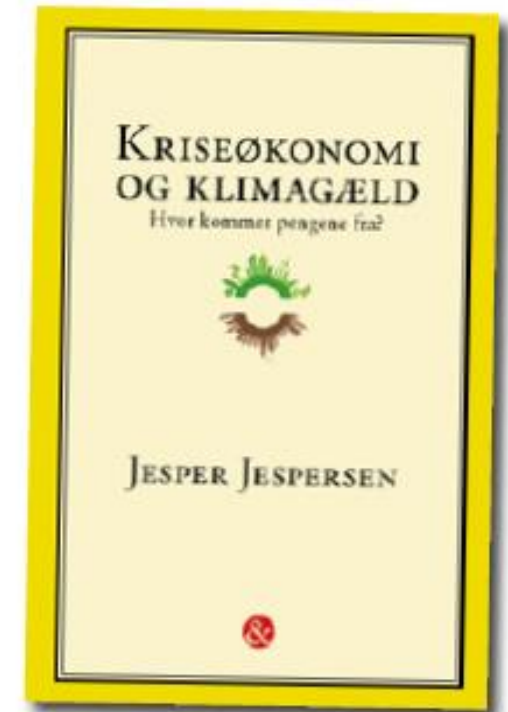
Hvor kommer pengene fra?

isbn 978 87 7151 727 9

Udkommer d. 10.6.2021

166 sider – Kr. 189,-

Forlaget Jensen&Dalgaard

<https://jensenogdalgaard.dk/shop/non-fiktion/326-jd.html>

<https://jensenogdalgaard.dk/shop/non-fiktion/488-jesper-jespersen-kriseokonomi-og-klimagaeld.html>

Flere bøger med rabat af Jesper Jespersen

- **Benyttes rabatkoden på [www. Djoefforlag.dk](http://www.Djoefforlag.dk) opnås 50 pct. rabat:**

- Bog: Introduktion til Makroøkonomi, 4. udgave 2023

- **Rabatkode: MAKRO**

-

- Bog: Introduktion til Mikroøkonomi, 3. udg. 2016

- Rabatkode: MIKRO

-

- Bog: John Maynard Keynes, 2. udg. 2014

- Rabatkode: KEYNES

-

- Bog: Den økonomiske teoris historie, 2. udg. 2013

- Rabatkode: ØKOTEORI

- **Miljøøkonomi, e-bog, 80,- (ingen rabat)**

- Tanja Verbik
Markedschef

- Mail: tav@djoefforlag.dk
Direkte: +45 3913 5516

Produktivitet er nøgleordet bag 'velstand'

Hvorledes sikres en fortsat stigende produktivitet?

Velfungerende samfundsøkonomi:

1. Veluddannet og motiveret arbejdsstyrke
2. Forskning og innovation på et højt niveau (offentlig og privat)
3. Højt investeringsniveau i offentlig og privat sektor
4. 'tilpas' reguleret markedsøkonomi og finanssektor: (arbejds)miljø, klima og skatteunddragelse
5. Flexicurity på arbejdsmarkedet (den 'danske model')

Herom strides de 'lærde';

men stigningen i produktiviteten er aftagende, jfr. produktivitetskommissionen.